

godina XXIX • broj 2 • Split 1994

HRVATSKO - ŽIDOVSKI ODNOSI

U gotovo svim dijelovima današnjeg svijeta nailazimo na mnogovrsne nemire i ratove. Ali, otkada je i naša domovina izložena ratnim stradanjima, prouzrokovanim srpskim osvajačkim ratom, postali smo osjetljiviji na tuđe patnje, kao i na sva ona nastojanja da se zaustave ratne strahote i da se krvavi sukobi riješe mirovnim dogovorima.

I zbog toga treba ocijeniti veoma pozitivno nedavni Washingtonski sporazum između države Izraela i Palestinske oslobodilačke organizacije. Nakon desetljeća ratnih nedaća, konačno se nazire na bliskoistočnom obzorju mogućnost mirnog suživota. Osim Palestinaca i Židova, to mirovno nastojanje tiče se i svih ljudi dobre volje, a posebno kršćana, koji su duhovno povezani sa Svetom zemljom, Isusovom domovinom. To vrijedi i za katolike u Hrvatskoj. Zar nije prvi svetac hrvatskog porijekla, franjevac, Nikola Tavelić, podnio mučeničku smrt u Jeruzalemu? Zar hrvatski franjevci nisu stoljećima bili prisutni u Svetoj zemlji i nije li mali broj tih ljudi tamo ostavio vidljive i prepoznatljive tragove svog boravka i rada.

U okviru tog mirovnog nastojanja važno je spomenuti i nedavno potpisivanje Temelnog sporazuma između Svete stolice i Izraela. Tim sporazumom Apostolska stolica ne nastoji samo zajamčiti pravnu sigurnost katolicima koji žive u Izraelu, već želi podržati i mirovna nastojanja Židova i Palestinaca i dati svoj doprinos učvršćenju mira na Bliskom istoku.

Sveta Stolica, znamo, predstavlja cijelu Katoličku crkvu. Poradi toga i ovaj sporazum s Izraelom nadilazi okvire bilateralnih odnosa Svete Stolice i Države Izrael i predstavlja vrijednost i poticaj za katolike diljem svijeta. Slično vrijedi i za Židove. U neku ruku taj isti sporazum obvezuje i njih da zauzeto sudjeluju, ma gdje živjeli, u

procesu pomirenja katolika i Židova, te da uznastoje oko unapređenja vrijednosti o kojima su se dvije strane dogovorile.

Ne ulazeći u područje državne politike, za čije su oblikovanje i vođenje nadležni legalno izabrani predstavnici pojedinih naroda, nama se kao vjernicima nameću neka razmišljanja o odnosu katolika i Židova u našim stranama i to baš u svjetlu gore navedenog sporazuma. Gledano iz te perspektive, Temeljni sporazum ima veliko značenje u vjerskom i političkom smislu, te s obzirom na prošlost, sadašnjost i budućnost odnosa hrvatskih katolika i Židova, a time Hrvatske i Izraela.

Sveta Stolica je u ime svih katolika još jednom odlučno osudila antisemitizam, mržnju, holokaust i svaku vrst omalovažavanja i proganjanja židovskog naroda. Riječ je o jednoj općoj osudi takvih ponašanja neovisno o vremenima, prostorima i ljudima koji su izravno odgovorni za rečena djela. Budući da je riječ o osudi koju je izrekla središnjica Katoličke crkve, ona se po naravi same Crkve obvezujuće odnosi i na hrvatske katolike. Pripadnici Katoličke crkve u Hrvatskoj, dakle, pridružuju se tom činu Svete Stolice i osuđuju jednako odlučno sva zla koja su Židovima, na ovim prostorima, nanijeli pojedini članovi hrvatskog naroda, od kojih su većina ipak profesionalno pripadali katoličkoj zajednici. Iz navedenog sporazuma proizlazi obveza i poticaj na oprez da se zla iz prošlosti opet, u nekim novim oblicima, ne pojave i u ovo naše vrijeme.

Usprkos strašnom ratu koji nam je nanio velike strahote i koji je, kao što se to obično događa u ratnim vremenima, razbuktao mnoge strasti, u Hrvatskoj se, hvala Bogu, nisu pojavili značajni oblici antisemitizma. Međutim, vjerojatno su zlodjela i patnje nevinih, koje je ovaj rat donio sa sobom, zasjenile u očima poslijeratnih generacija povijesno sjećanje na strahote drugog svjetskog rata pa i na progonstva židovske zajednice u našim krajevima. Bilo bi stoga poželjno da se na dokumentirani način i objektivno predoči taj dio povijesti, da bi svima poslužio kao opomena da se takvo nešto nikada više ne ponovi.

Moglo bi se ustvrditi da su trenutno odnosi između Židova i katolika u Hrvatskoj dobri. U vrijeme domovinskog rata članovi židovske zajednice bili su svjedoci osvajačke naravi tog rata, prenosili su istinu o njemu, suprostavljajući se u više navrata zlonamjernoj inozemnoj propagandi o navodno fašističkom karakteru vlasti u Hrvatskoj. Često su i sami mogli prepoznati u organiziranim patnjama i progonima Hrvata a kasnije i Muslimana, u takozvanom "etničkom čišćenju", zločine kojima su u povijesti bili izloženi pripadnici židovskog naroda.

U Temeljnom sporazumu nagoviješta se uspostava diplomatskih odnosa između Svete Stolice i Države Izrael. I hrvatski katolici bi nesumnjivo rado vidjeli skorou uspostavu diplomatskih odnosa Izraela s njihovom domovinom. To bi očito doprinijelo znatnom poboljšanju odnosa židovskog i hrvatskog naroda.

Iz teksta sporazuma između Svete Stolice i Izraela proizlazi da obje strane žele što više unaprijediti dodire između katolika i Židova. Pritom se između ostalog misli na užu suradnju oko organiziranja hodočašća, te na kulturnu i znanstvenu razmjenu između katoličkih i židovskih sveučilišta. Od te izražene spremnosti i poticaja na suradnju, koji tvore potku vatikansko-izraelskog ugovora, mogli bi imati znatnu korist i hrvatski katolici. Ali, preduvjet zato je prethodna uspostava diplomatskih odnosa Izraela i Hrvatske. Ova potonja bi olakšala organizaciju hodočašća i pospjela suradnju na svim razinama.

Kad je riječ o kulturnoj razmjeni, bilo bi svakako veoma zanimljivo upoznavanje povijesne građe, posebno one koja se odnosi na noviju hrvatsku povijest. Tako bi, npr. bilo korisno i zanimljivo ispitati dokumente u jeruzalemskim arhivima o zauzimanju kardinala Alojzija Stepinca za progonjene Židove u drugom svjetskom ratu. Ti dokumenti bi još više osvijetlili lik kardinala, koji je pod utjecajem beogradske antihrvatske propagande bio često puta nepravedno optužen, dok su s druge strane neki istaknuti Židovi svjedočili njemu u prilog. Tako je 1946. jedan od čelnih ljudi američkih Židova gosp. Louis Breier između ostalog izjavio: "Alojzije Stepinac je jedan od rijetkih ljudi u Europi koji su se digli protiv nacističke tiranije, baš u trenutku kada je to bilo najopasnije."

Katolički vjernici će se riječju i djelom zdušno založiti da se u Hrvatskoj poštuju demokratska načela pravne države, sloboda vjeroispovijesti, te da se nikoga ne diskriminira poradi pripadnosti određenoj vjeri ili rasi. Ali ti isti vjernici će se neumorno i pouzdano moliti da Gospodin konačno udijeli miran život njihovoj ispaćenoj domovini i cijelom svijetu. Kršćani, naime, znaju da je molitva snaga koja može djelotvorno doprinijeti uspostavi mira i zblizavanju naroda. Vjernici, Židovi i katolici, kada se obraćaju Bogu s tim nakanama, daju svoj doprinos unapređenju odnosa između svojih naroda i država u kojima žive.